Автоматтандырылған станоктардың электрлік, гидравликалық және пневматикалық жетектерін таңдау.

Сағынтай Мұхағали Қаратайұлы, қауымдастырылған профессор

Дәрістің мақсаты мен оқу нәтижесі

Дәрістің мақсаты	Қозғалыс сипаты мен жүктемеге қарай электрлік, гидравликалық және пневматикалық жетектерді салыстыру.
Білуі керек	Автоматтандырылған жабдықтардың жетектері, басқару жүйелері және автоматтандыру құралдарының негізгі түрлері мен қолданылу ерекшеліктері
Істей алуы керек	Автоматтандырылған жабдықтардың негізгі тораптарын, жетектерін және басқару элементтерін таңдау және негіздеу

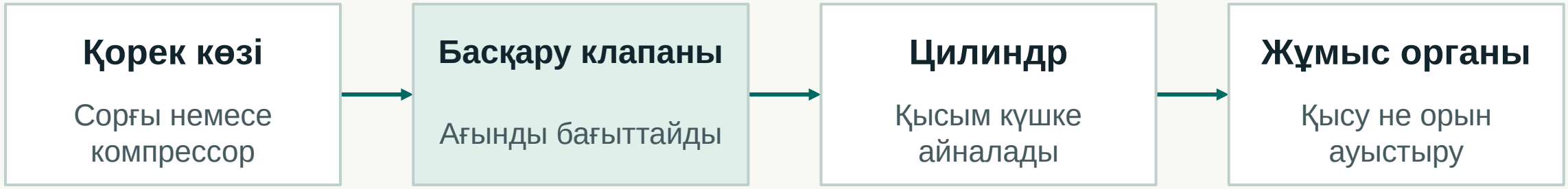
Дәріс тапсырмасы. Күш пен қысымнан цилиндрдің қажетті қимасын анықтап, таңдау шарттарын көрсету.

Жетек түрлерінің қолданылуы

Электрлік	Дәл позициялау қажет СББ беру осінде сервожетек пен бұрандалы беріліс жиі қолданылады.
Гидравликалық	Жоғары күш қажет операцияда қысымды сұйықтық цилиндрді қозғайды. Сұйықтықтың тазалығы мен тығыздық маңызды.
Пневматикалық	Қарапайым қысу, итеру немесе қайту қозғалысына ыңғайлы. Ауаның сығылғыштығы дәл позициялауды қиындатады.

Қысымнан ілгерілемелі қозғалысқа

Цилиндрдің ілгері жүрісі үшін поршеньнің толық қимасын қарастырамыз.

Кері жүрісте шток қимасы поршеньнің тиімді ауданын азайтады.

Таңдауға қажетті бастапқы шамалар

Күш пен жүріс	Жұмыс және шекті күшті, жүріс ұзындығын және қозғалыс бағытын анықтаймыз.
Жылдамдық және дәлдік	Циклге қажет уақытты, позициялау талабын және жылдамдық диапазонын салыстырамыз.
Пайдалану шарттары	Кезекшілік режимі, қызу, ағып кету, шу, қызмет көрсету және қорек инфрақұрылымы ескеріледі.

Инженерлік мысал · пневмоцилиндр

Ілгері жүрістегі қажетті күш F = 800 Н. Поршеньдегі қысым айырмасы Δp = 0,5 МПа. Үйкеліс ескерілмейді.

A = F / Δp = 800 / 0,5 = 1 600 мм²

D = √(4A / π) ≈ 45,1 мм. Бастапқы нұсқа: Ø50 мм.

0,5 МПа = 0,5 Н/мм². Нақты қорды, қысым төмендеуін және штоктың беріктігін бөлек тексереміз.

Жобалық шешімді тексеру

Пневматикалық қысқыш	Қысым тұрақты болғанда поршень ауданының өсуі теориялық қысу күшін арттырады, бірақ ауа шығыны мен габарит те өседі.
Электрлік беру осі	Жүктемеден керекті тарту күшін, берілістен айналу жиілігі мен моментті табамыз. Үдеу мен қызу режимі бөлек тексеріледі.

ПЖ 6-да жұмыс органы үшін күшті және жылдамдықты алдымен анықтаңыз.

Қорытынды және шағын тапсырма

Жетек түрі қажетті күшке, қозғалыс дәлдігіне және жұмыс режиміне тәуелді.

ӨЗІҢІЗДІ ТЕКСЕРІҢІЗ

01 Ø50 мм цилиндрдің 0,5 МПа кезіндегі теориялық күшін есептеңіз.

02 Қысым 0,4 МПа-ға түссе, 800 Н талабы орындала ма?

03 Дәл контурлық беру үшін қандай жетек қисынды?

Практикалық жұмыс 6. Станоктың беру жетегін есептеу.

Әдебиет

Силлабус	MCH5171 силлабусы (2026–2027), 5–7-бөлімдер.
[1]	Гриценко В. В. Оборудование автоматизированных производств. ТНТ, 2018.
[2]	Соловьев Д. Л. Системы управления станков с ЧПУ. Лань, 2019.
[3]	Groover M. P. Automation, Production Systems, and Computer-Integrated Manufacturing. 5th ed. Pearson, © 2022.
[4]	Brecher C., Weck M. Machine Tools Production Systems 1: Machine Types and Application Fields. Springer, 2024.